

Viite: Lausuntopyyntö, HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Teema: Pelastustoimen järjestäminen (pelastustoimispesifit asiat + ensihoito)

SUOMEN SOPIMUSPALOKUNTEN LIITTO RY
FINLANDS AVTALSBRANDKÅRERS FÖRBUND RF

2021

LAUSUNTO

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto toteaa seuraavaa:

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä pelastuslaitosten kumppanina vahvistetaan tunnistaen myös niiden nykyiset ja tulevaisuuden haasteet sekä erityispiirteet. Uudistetaan pelastuslaki kokonaisuvaltaisen selvityksen pohjalta. Hallitus huolehtii koko maan kattavasta paloasemaverkostosta.

Nyt lausunnon kohteena oleva hallituksen esitys on osa pelastuslainsäädännön uudistusta, ja esityksen perusteluissa onkin ansiokkaasti kuvattu sopimuspalokuntatoiminnan keskeistä merkitystä pelastustoimen operatiivisten palvelujen tuottajana. Tämä ei kuitenkaan enää näy itse lakiteksteissä, missä sen sijaan annetaan tuleville hyvinvointialueille jokseenkin vapaat kädet pelastustoimen järjestämisen osalta ”jos hyvinvointialue niin päättää”. Ei silloin ole itsestään selvää, että sopimuspalokuntien asema ilman vahvaa valtiovallan ohjausta säilyisi ja kehittyisi, koska pelastustoimen kokonaismenot muodostavat ainoastaan n. 2 %:n hyvinvointialueiden taloudesta ja sopimuspalokuntien osuus nykymenoilla laskettuna enää n. 0,4 %. Jos arvioitu eri jälkeenjääneisyyksistä muodostunut korjausvelka (sopimuspalokuntien osalta n. 40...50 M€/v ja muu pelastustoimi lisäksi n. 80 M€/v) uudistuksen yhteydessä huomioidaan kokonaismenoissa, tulisivat sopimuspalokuntien osuus kokonaismenoista edustamaan vain n. 0,6 % hyvinvointialueen taloudesta.

Tässä yhteydessä on huomattava, että sopimuspalokuntatoiminnalla on huomattavasti suurempi merkitys yhteiskunnan kokonaisturvallisuudelle kuin pelkästään operatiivisten päivittäispalvelujen tuottajana. Tämä laajempi merkitys mm. turvallisuusasenteiden tuottajana ja yhteiskunnallisen eheyden rakentajana ei niinkään ilmene hallituksen esityksestä, eikä se myöskään ilmene nykyisen pelastuslain esitöistä. Tämän osalta olisi syytä tarkistaa pelastustoimen järjestelylain säädöksiä siten, että jo niihin avoimesti ja selkeästi sisällytetään sopimuspalokuntatoiminnan tunnustaminen pelastustoimen eräänä keskeisenä kokonaisturvallisuuden ja päivittäisten palvelujen tuottajana. Samaten sopimuspalokuntien roolin tunnustaminen ja huomioiminen tulisi olla selkeä osa hallituksen esityksessä kuvattua sisäministeriön ohjausta ja siten ilmetä myös pelastustoimen strategiatavoitteiden asettelusta, esim. muodossa ”sopimuspalokuntatoimintaa huomioiden”.

Sopimuspalokuntatoiminnan osalta on muistettava, että kyseessä on erittäin pitkäjänteinen, osin vaikeasti hallittavien motivaatiotekijöiden pohjalta lähtevä kansalaistoiminta, joka ei ole äkilliseen tarpeeseen käynnistettävissä. Näin ollen tulisi mahdollisimman pitkälle välttää

kaikkia sellaisia toimenpiteitä, jotka edes tilapäisesti ovat omiaan heikentämään sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä tai yksittäisten sopimushenkilöiden motivointia.

Hallituksen esityksessä on ”sivulauseessa ohimennen” mainittu lyhyt ylimenokausi (31.12.2025 saakka), minkä jälkeen nykyisin voimassa olevia palokuntasopimuksia voitaisiin sanoa yksipuolisesti hyvinvointialueen toimesta irti. Toteamme, että vajaan kolmen vuoden ylimenokausi on jokseenkin riittämätön, ottaen huomioon, että nyt meneillään oleva pelastustoimen rakennemuutos joidenkin mahdollisten skenaarioiden mukaan saattaa olla yksityiskohdiltaan erittäin syvälle menevä. Tällöin kokonaisuutta ei ole vara vaarantaa sillä, että ylimenokauden aikana muotojaan hakeva hyvinvointialueiden pelastustoimi vahingossa saattaisi johtaa sopimuspalokuntatoiminnan osalta korjaamattomiin häiriöihin. Kun aikoinaan siirryttiin kunnallisesta pelastustoimesta alueelliseen, muodostui ylimenokausi todellisuudessa yli seitsemänvuotiseksi, jonka aikana sopimuspalokunnat pystyivät sopeutumaan uuteen tilanteeseen. Silloin molemminpuolista sopeutumista edesauttoi se, että neuvottelupöytien kummallakin puolella oli pelastusalaa hyvin tuntevat tahot. Ottaen huomioon pelastustoimen ja etenkin sopimuspalokuntatoiminnan erittäin pieni osuus hyvinvointialueiden kokonaisuudessa ei ole mitenkään varmaa, että uusi tilanne olisi vastaavanlainen, joten on kaikin keinoin varauduttava siihen, että uusi tilanne edellyttää selkeämpiä tukitoimia, jotta elinvoimainen laaja sopimuspalokuntien verkosto säilyisi myös jatkossa erityisesti lähipalvelujen eli kiireellisten sammutus-, pelastus- ja ensivastetoimenpiteiden tuottajana ja parhaassa tapauksessa vielä kehittyisi entistäkin kustannustehokkaammaksi.

Lopuksi toteamme, että pelastustoimen järjestely tässä vaiheessa on lähinnä kehysten rakentamista, kun taas varsinaisten sopimuspalokuntatoimintaan vaikuttavien kehittämistarpeiden (mm. sopimushenkilöstön tasavertaisuus, juridinen asema ja toimivaltuudet, rahoitus, päivälähtövarmuuteen ja työaikalainsäädäntöön liittyvät tekijät ym. kaipaavat täsmennystä) yksityiskohtainen huomiointi lainsäädäntötasolla tapahtuu prosessin rinnakkaisvaiheessa toteutettavassa pelastuslain uudistuksessa ja osittain vielä kyseisen uudistuksen jatkovaiheessakin. Jotta kehys takaisi kestävä kehityksen myös sopimuspalokuntatoiminnan osalta olisi kuitenkin toivottavaa, että sopimuspalokuntien rooliin ja jatkuvuuden turvaamiseen kiinnitettäisiin vakavaa huomiota jo ylemmällä tasolla eli nyt lausunnon kohteena olevan pelastustoimen järjestelylainsäädännön yhteydessä.